

26 Μαρτίου 2012

ΚΕΟΣΟΕ: Οι αθέατες πλευρές της Απελευθέρωσης των δικαιωμάτων φύτευσης

Είναι φυσικό ένα θέμα κεφαλαιώδες σαν κι αυτό της «Απελευθέρωσης των δικαιωμάτων φύτευσης» να μην είναι δυνατόν να εξαντληθεί μέσω του γραπτού λόγου.

Η ίδια η Commission στην διάρκεια της θητείας ως Επιτρόπου Γεωργίας της νεοφιλελεύθερης M.F. Boel, παραβλέποντας τις οιονεί ισορροπίες τρόμου μεταξύ των οινοπαραγωγών Κρατών – Μελών, αποφάσισε την κατάργηση δυο προϋποθέσεων που αποτελούσαν και αποτελούν ακρογωνιαίους λίθους στην επίτευξη συμφωνίας μεταξύ των Κρατών – Μελών για να έχουμε Κοινή Οργάνωση Αγοράς στον Οίνο.

Θυμόμαστε την αποφασιστικότητα της Επιτρόπου στο θέμα της κατάργησης της χρήσης ζάχαρης ως μέσου εμπλουτισμού οίνων. Σήμερα απλά κανείς δε το συζητάει, κανείς (ούτε οι Ιταλοί) σκέφτονται να αναβιώσουν τη συζήτηση αφού οι Γάλλοι και Γερμανοί, συνιστούν ένα γρανιτένιο άξονα.

Η άλλη προϋπόθεση αφορά την απελευθέρωση των δικαιωμάτων φύτευσης, δηλαδή τις ελεύθερες φυτεύσεις, αδιαπραγμάτευτη προϋπόθεση των Γάλλων, που έχουν οικοδομήσει (οι Ιταλοί λιγότερο) ένα σύστημα υψηλής άυλης υπεραξίας στις οινοπαραγωγές περιοχές τους μέσω της αξίας των δικαιωμάτων φύτευσης.

Πολιτικά οι καλπάζοντες για την εξουσία σοσιαλιστές του F. Holland μπορεί να διαφοροποιηθούν, αλλά το θέμα αποτελεί ταμπού, για την πλειοψηφία των Γάλλων παραγωγών. Σήμερα ο Επίτροπος D. Ciolos έχει ήδη συστήσει Επιτροπή υψηλού επιπέδου, για να διερευνήσει το θέμα της απελευθέρωσης, το οποίο ομόφωνα ψήφισε το Συμβούλιο υπουργών τον Δεκέμβριο του 2008.

Θα μπορούσε να επιχειρηματολογήσει κανείς για τις επιπτώσεις που θα έχει η απελευθέρωση των φυτεύσεων αναλύοντας την συνέργεια παραγόντων όπως η προσφορά, το εισόδημα, οι κοινωνικές και περιβαλλοντικές συνέπειες, αλλά κυρίως η εξέλιξη των ζωνών παραγωγής ΠΟΠ και ΠΓΕ, όταν ο καθένας θα μπορεί να φυτεύει αμπέλια σε

περιοχές άκρως παραγωγικές (γιατί όχι και σε βαλτώδεις), προκειμένου να υιοθετηθεί μια οικονομία με αγγλοσαξονικά χαρακτηριστικά, όπου η ελευθερία επιλογής αποτελεί εργαλείο της αγοράς.

Αυτή ήταν η βάση της πολιτικής σκέψης της Επιτρόπου M.F. Boel όταν εισηγείτο στο Συμβούλιο υπουργών την απελευθέρωση, με επιχειρηματολογία την ελευθερία φυτεύσεων στις Τρίτες Χώρες, των οποίων σημειωτέον οι εξαγωγές προς την Ευρωπαϊκή Ένωση παραμένουν σχεδόν σταθερές από το 2003 μέχρι σήμερα (7% επί του όγκου παραγωγής της ΕΕ), παρά την έκρηξη παραγωγής κυρίως σε Αυστραλία και Χιλή.

Μη ξεχνάμε όμως μια ουσιώδη διάσταση που ενέχουν τα δικαιώματα φύτευσης στην ΚΟΑ Οίνου. Η διατήρηση των δικαιωμάτων φύτευσης «κλειδώνει» την διατήρηση της εξειδικευμένης ΚΟΑ για το κρασί, με συνεπακόλουθο τον Εθνικό Φάκελο με προϋπολογισμό 24 εκ. € / έτος, τον οποίο κάθε Κράτος Μέλος μπορεί να τα διαθέσει (σήμερα) σε 11 μέτρα, μεταξύ των οποίων και στο μέτρο «Προβολή Προώθηση Οίνων σε Τρίτες Χώρες». Στην περίπτωση της απελευθέρωσης των δικαιωμάτων φύτευσης ο «Εθνικός Φάκελος» χάνεται, η εξειδικευμένη ΚΟΑ Οίνου ενσωματώνεται πλήρως στην ΚΑΠ και ο τομέας θα διέπεται από τις οριζόντιες ρυθμίσεις της ΚΑΠ 2020. Αυτό σημαίνει ότι τα προγράμματα Προβολής και Προώθησης θα ενταχθούν στον ΚΑΝ(ΕΚ) 3/2007 που σήμερα για τους οίνους δίνει την δυνατότητα να προβληθούν με βάση το πλαίσιο και μόνο του «wine moderation».

Συνεπώς το όχι στα δικαιώματα φύτευσης σημαίνει όχι στην προβολή προώθηση, όπως την ξέρουμε σήμερα και αυτό σηματοδοτεί μια πολιτική ήττα του αμπελοοινικού τομέα της Ευρώπης που θεωρεί το προϊόν του, άκρως διαφοροποιημένο από τα υπόλοιπα γεωργικά προϊόντα.

Στην προσπάθεια τέλος να προσεγγίσουμε μια από τις διαφαινόμενες επιπτώσεις της απελευθέρωσης των φυτεύσεων, δηλαδή την υπερπροσφορά σταφυλιών ας δούμε τις έχει να μας επιδείξει το παράδειγμα της Αυστραλίας, που δεν υπάρχει κανένας περιορισμός ρύθμισης της προσφοράς.

Αυστραλία και η κρίση υπερπαραγωγής

Από τα τέλη της δεκαετίας του ογδόντα, η Αυστραλία έγινε το διεθνές μοντέλο επιτυχίας στο γίνεσθαι του αμπελοοινικού τομέα, ιδίως για οίνους προς εξαγωγή. Ωστόσο, η απόδοση της παραγωγής και οι εξαγωγές έχουν φτάσει στα όριά τους εδώ και αρκετά χρόνια (πτωχεύσεις, ακύρωση επιχειρησιακών συμβάσεων αγοράς σταφυλιών, κατάρρευση των τιμών που καταβάλλονται στους παραγωγούς, εκριζώσεις τεράστιες). Αυτό οδηγεί στο να αναρωτηθούμε για την έκταση της κρίσης, τους μηχανισμούς, το ρόλο των εμπλεκόμενων, τις προτεινόμενες λύσεις και ποια διδάγματα μπορούν να αντληθούν σχετικά με την απουσία ή τη φύση των μηχανισμών ρύθμισης της αγοράς, θέμα που απασχολεί σήμερα την Ευρώπη.

Η ανάπτυξη των αμπελώνων κατά την κρίση

Η ανάπτυξη του αυστραλιανού αμπελώνα είναι γνωστή, ξεκινώντας από 50.000 εκτάρια στα τέλη της δεκαετίας του ογδόντα, ο αμπελώνας έχει αναπτυχθεί ενεργά και φτάνει τα 155 000 εκτάρια σήμερα. Ομοίως, οι εξαγωγές ακολουθούν μια εκθετική καμπύλη, από μερικές εκατοντάδες χιλιάδες εκατόλιτρα το 1980 σε 7.840.000 εκατόλιτρα κατά τη διάρκεια του 2010/2011.

Η υπερπαραγωγή των σταφυλιών τροφοδοτήθηκε από τις υπερβολικές φυτεύσεις αμπελιών κατά τα τελευταία είκοσι χρόνια. Δύο λόγοι συνέτειναν σε αυτό. Ο πρώτος οφείλεται στη θετική αντίδραση της επιτυχίας των αυστραλιανών οίνων που προορίζονται για εξαγωγή. Για να ανταποκριθούν στη ζήτηση σταφυλιών, πολλοί αμπελουργοί ενθαρρύνθηκαν να φυτεύσουν, είτε από τα οινοποιεία με τα οποία οι καλλιεργητές είχαν συμβάσεις, είτε επειδή η αγορά έστελνε σήματα υψηλών τιμών. Ο δεύτερος λόγος οφείλεται στην άφιξη επενδυτών στην «αγορά» φυτεύσεων αμπελώνων, των οποίων στόχος ήταν η κερδοφορία επί του κεφαλαίου ή της επένδυσης στην προοπτική μιας πολλά υποσχόμενης απόδοσής της. Το σύστημα απόσβεσης της φορολογίας μέχρι το 2004 είχε ενισχύσει την αξία αυτών των επενδύσεων. Επίσης ήταν δυνατόν να αποσβεσθεί η δαπάνη για ένα αμπέλι σε τρία ή πέντε χρόνια. Ο συνδυασμός αυτών των δύο παραγόντων οδήγησε την βιομηχανία οίνου να παράγει πλεόνασμα παραγωγής που αφορούσε μερικές ποικιλίες, περισσότερο από άλλες.

Η ζήτηση όμως για το αυστραλιανό κρασί επιβραδύνθηκε τα τελευταία χρόνια λόγω της αύξησης του ανταγωνισμού στον τομέα των εξαγωγών και την ενίσχυση του δολαρίου Αυστραλίας έναντι των άλλων νομισμάτων. Η κόπωση ορισμένων από τους καταναλωτές για τα στερεότυπα βιομηχανικά κρασιά φαίνεται επίσης, να έχει διαδραματίσει σημαντικό ρόλο. Το αποτέλεσμα ήταν χαμηλότερες τιμές τόσο για το κρασί όσο και για τα σταφύλια. Επιπλέον σήμερα, ένα αυξανόμενο μερίδιο εξαγωγών οίνου γίνεται χύμα, με αποτέλεσμα η

μέση τιμή οίνου να μειώνεται. Το 2009/2010, η Αυστραλία εξήγαγε το 40% του συνόλου των κρασιών της χύμα, έναντι μόλις 13% πριν από δέκα χρόνια. Παρά την επιβράδυνση της παραγωγής, οι τιμές έχουν πέσει σε όλη τη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας.

Μετά από μια ήδη σημαντική πτώση στην τιμή των σταφυλιών κατά τη διάρκεια της συγκομιδής 2008/09, οι τιμές που αναφέρονται το 2009/2010 εξακολουθούν να μειώνονται στις περισσότερες περιοχές. Σε περιοχές με ζεστό κλίμα, οι τιμές μειώθηκαν κατά 12%, στα \$ 298 / t, ενώ σημειώθηκε πτώση 5% σε περιοχές με ψυχρό κλίμα όπου οι τιμές κινήθηκαν στα \$ 959 / t, το χαμηλότερο δηλαδή επίπεδο της δεκαετίας. Οι μειώσεις των τιμών των σταφυλιών το 2011 που προτάθηκε από φημισμένα οινοποιεία ήταν μεγάλες με αποτέλεσμα η μέση τιμή για το Chardonnay να είναι 200 \$ ανά τόνο (152 €), \$ 250 (€ 190) ανά τόνο για την ανώτερη ποιότητα όταν το κόστος παραγωγής άγγιζε τα 300 \$ ανά τόνο (€ 228). Οι προταθείσες τιμές για το Merlot και το Syrah ήταν εξίσου απαράδεκτες. Να τονισθεί ότι οι μέσες τιμές σταφυλιών στην αρχή της δεκαετίας κυμαίνονταν από \$ 2000-2200 ανά τόνο (2001) και έκτοτε μειώνονται συνεχώς.

Από το 1980 έως το 2000, τα αποθέματα αυξάνονταν εν αναμονή της αύξησης των εξαγωγών. Στη δεκαετία του 2000, η αύξηση των αποθεμάτων συνεχίστηκε, αλλά οι πωλήσεις δεν ακολούθησαν. Από το 2006, τα αποθέματα άρχισαν να μειώνονται, λόγω των μικρότερων συγκομιδών, των εκριζώσεων και της ενίσχυσης των εξαγωγών φθηνού χύμα οίνου.

Μία από τις αντιδράσεις προσαρμογής των παραγωγών ήταν να αφήσουν τα σταφύλια ατρύγητα. Οι ποσότητες αυτές αντιπροσωπεύουν σχεδόν 160 000 τόνους το 2008/2009 ή 14 474 εκτάρια δηλαδή το 9% των καλλιεργειών, και 112 000 τόνους κατά την επόμενη περίοδο, 13.147 εκτάρια δηλαδή 7% της καλλιέργειας. Καταγράφηκε επίσης μια σημαντική μείωση στην επιφάνεια των αμπελώνων λόγω εκριζώσεων των αμπελιών το 2008/2009 και 2009/2010, που ανέρχεται σε 8164 εκτάρια, μείωση δηλαδή της τάξης του 5% της συνολικής έκτασης.

Δομή υψηλής συγκέντρωσης η βιομηχανία οίνου

Η αυστραλιανή βιομηχανία οίνου (οινοποίηση και εμπορία) είναι ένα ολιγοπώλιο. Οι πέντε κύριοι όμιλοι οίνου παραλαμβάνουν πάνω από το 85% του συνόλου των σταφυλιών που οινοποιούνται. Μαζί με αυτές τις μεγάλες εταιρείες συνυπάρχει ένα πλήθος πολύ μικρών

οινοποιείων. Ο αριθμός των καλλιεργητών ανέρχονταν σε 8.350 το 2003/2004, για κύκλο εργασιών περίπου 1,7 δισεκατομμυρίων δολαρίων Αυστραλίας. Περίπου το 80% των καλλιεργητών κατέχουν λιγότερο από πενήντα εκτάρια.

Η εγχώρια αγορά ελέγχεται από δύο αλυσίδες τροφίμων, που προσφέρουν πολύ φθηνά κρασιά.

Γενικά, η κρίση υπερπαραγωγής απέβη επωφελής για τους καταναλωτές. Αυτοί μπορούν να αγοράσουν φθηνότερα κρασιά πάντα σε μεγάλες αλυσίδες καταστημάτων λιανικής πώλησης που χρησιμοποιούν το βάρος τους για να βελτιώσουν τα περιθώρια κέρδους τους. Ωφελεί επίσης τις πολύ μεγάλες εταιρείες που παράγουν οίνους που βασίζονται στην υπερβολική προσφορά σταφυλιών ώστε να διαπραγματεύονται τις τιμές ακόμα πιο χαμηλά. Οι χαμένοι σε αυτή την κρίση είναι ανεξάρτητοι παραγωγοί, οι οποίοι δεν βρίσκουν πλέον αγοραστές για τα σταφύλια τους, ή που έχουν δει τα περιθώρια κέρδους τους να μειώνονται ή και καταγράφουν ζημιές λόγω των χαμηλότερων τιμών, αλλά και τα πολυάριθμα μικρά οινοποιεία, που πολλά από αυτά βρίσκονται σε διαδικασία πτώχευσης. Οι τιμές αμπελώνων κατέρρευσαν κατά 50% και παρουσιάστηκαν Κινέζοι αγοραστές ερασιτέχνες λάτρεις του κρασιού, ενώ μεγάλα οινοποιεία αγοράζονται από αμερικάνικα συμφέροντα που δραστηριοποιούνται στην αγορά χύμα οίνων.

Με την παράταση της κρίσης, οι μεγάλες εταιρείες κάνουν στρατηγικές αλλαγές είτε με δραστική μείωση της παραγωγής, είτε με επανατοποθέτηση σε χαμηλότερες τιμές σε χώρες εξαγωγής όπως το Ηνωμένο Βασίλειο, είτε αναδιοργανώνονται περικόπτοντας αμοιβές και ακυρώνοντας συμβάσεις με τους αμπελοκαλλιεργητές, είτε προβαίνουν σε εκποιήσεις, αλλά και μερικές από αυτές κηρύσσουν πτώχευση.

Συμπέρασμα

Πρακτικά δεν υπάρχει σχεδόν καμία πολιτική οίνου στην Αυστραλία για τη ρύθμιση της προσφοράς, αν και υπάρχουν κανονισμοί σχετικά με τους τρόπους παραγωγής. Λόγω απουσίας πολιτικής για τον περιορισμό των ποσοτήτων που παρήχθησαν ή και των αποδόσεων, η προσαρμογή της προσφοράς στη ζήτηση γίνεται αποκλειστικά από την αγορά.

Η μόνη πραγματική πολιτική οίνου της Αυστραλίας είναι να προωθήσει τους αυστραλιανούς οίνους, τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό. Με αυτή την έννοια, η πολιτική αυτή λειτουργεί ως συνδετικός κρίκος μεταξύ της ζήτησης και της προσφοράς οίνου. Η πολιτική αντίδραση είναι οργανωμένη γύρω από τις εκστρατείες για προώθηση των αυστραλιανών οίνων σε αγορές του εξωτερικού ειδικότερα. Μόνο η αγορά καθοδηγεί πιλοτικά την αυστραλιανή βιομηχανία οίνου, ενώ ήδη η ομοσπονδιακή κυβέρνηση περιόρισε τη στήριξη των εξαγωγών και τις δαπάνες προώθησης των αυστραλιανών κρασιών.

Η συμβολαιακή πρακτική δεν είναι πλέον επαρκής για να σταθεροποιηθούν οι σχέσεις μεταξύ οινοποιείων και καλλιεργητών. Τα οινοποιεία κινούνται όλο και περισσότερο προς την αγορά με βάση τον ανταγωνισμό. Οι μεγαλύτερες οινοποιίες βλέπουν βελτίωση των περιθωρίων κέρδους από την προσφορά φθηνότερων σταφυλιών.

Εν ολίγοις, η εκθετική αύξηση του αμπελώνα οδήγησε σε προβλέψιμα λάθη. Με εξαίρεση την μη συγκομιδή και την εκρίζωση ο τομέας δεν έχει κανένα εργαλείο για τον περιορισμό των φυτεύσεων ή της παραγωγής. Η προσαρμογή πρέπει να επιτευχθεί μέσω της πρόσβασης σε νέες αγορές, και η εξάπλωση είναι δύσκολη. Η λογική αυτή που βασίζεται στο management των επιχειρήσεων ως ρυθμιστικό παράγοντα οδήγησε σε εκκαθάριση περιουσιακών στοιχείων.

Γενικά ο φιλελευθερισμός και ειδικά ο νεοφιλελευθερισμός δεν προλαμβάνει τις κρίσεις και βρίσκεται αντιμέτωπος με την ακινησία ενός πολυετούς φυτού, με την αποσταθεροποίηση των νομισμάτων και των αγορών. Τέλος, παρατηρούμε επιπτώσεις στην Αυστραλία ίδιες με την ελληνική κρίση: εκριζώσεις, πτωχεύσεις, μείωση παραγωγής, τραπεζικές μεταβιβάσεις, πτώση τιμών ακινήτων, αγορές περιουσιακών στοιχείων και επιχειρήσεων από ξένα κεφάλαια, κλπ ... Πίσω όμως από τους αριθμούς και τις νομικές μεταβολές υπάρχουν άνθρωποι.

Το Αυστραλιανό μοντέλο παραγωγής βασισμένο στις επιταγές των νεοφιλελεύθερων αντιλήψεων που πρεσβεύουν ότι οι αγορές ρυθμίζουν αυτόματα τις εθνικές και κλαδικές οικονομίες, βρίσκεται ήδη στη διαδικασία του «κουρέματος». Μόνο που και στην περίπτωση αυτή οι επιπτώσεις για τους πολλούς και τους μικρούς είναι άνισες και άδικες.

Το ερώτημα επανέρχεται με διάφορες μορφές. Θ' αφήσουμε τις αγορές και μόνο να ρυθμίζουν την παραγωγή και εις όφελος ποιών; Οι επιπτώσεις της κρίσης στην Ελλάδα θίγουν με παρόμοιο τρόπο, την αλυσίδα των παραγόντων ανάπτυξης του προϊόντος, αν και

Αυστραλία και Ελλάδα δεν είναι ούτε ποσοτικά ούτε δομικά συγκρίσιμες χώρες. Η κρίση είναι κοινός παρανομαστής. Στην Ελλάδα είναι λίγο πολύ γνωστά τα αίτια, αλλά παραμένει ανεξιχνίαστος ο ρόλος των αγορών χρήματος, στην Αυστραλία η κύρια αιτία είναι οι αθρόες φυτεύσεις αμπελιών, η υπερπαραγωγή και η παγκόσμια αγορά οίνου.